

Diversiteit moet je dóen

De grondlegger van vrijescholen, Rudolf Steiner, maakte zich sterk voor sociale vernieuwing. Op de eerste vrijeschool (Stuttgart, 1919) zaten kinderen van fabrieksarbeiders en van directeurs bij elkaar in de klas. Voor die tijd een ongehoord diverse samenstelling. Het was ook de tijd dat christelijke tradities in Europa de boventoon voerden en verweven werden met het onderwijs. Vrijeschoolonderwijs onderscheidt zich binnen het onderwijsveld door de nadruk die wordt gelegd op het bijdragen aan verbeteringen van de maatschappij. Waarbij de school een plek wil bieden waar alle leerlingen welkom zijn en zich vrij durven en kunnen ontwikkelen, ongeacht hun thuissituatie, overtuiging of achtergrond. Van nature toegankelijk.

TEKST & BEELD VERENIGING VAN VRIJESCHOLEN

Wanneer we de blik echter naar binnen richten, zien we dat de diverse samenleving anno 2022 onvoldoende vertegenwoordigd is in de vrijeschool. Was de kernboodschap bij de oprichting niet dat iedereen mee kan doen? In de afgelopen honderd jaar is veel veranderd. Hoe kunnen scholen ervoor zorgen dat de leerlingen een betere afspiegeling zijn van de huidige maatschappij? In 2021 stelde de Vereniging van vrijescholen hiervoor een diversiteitscode op. Het vrijeschoolonderwijs toegankelijk maken voor iedereen is een grote uitdaging. De introductie van de diversiteitscode dient als startpunt van een open dialoog over het onderwerp. De mededeling dat vrijescholen gelijke kansen voor iedereen nastreven, schept een verantwoordelijkheid om actief te verbinden met doelgroepen die nu niet bereikt worden. Maar hoe doe je dat? In dit artikel twee scholen aan het woord die o.a. van intercultureel onderwijs een speerpunt maken.

Iedereen welkom is niet genoeg

Een van de oprichters van Vrijeschool Thula in Amsterdam Oost, Yasser Balleman, groeide op in Dongen, in de omgeving van Breda. Hij leerde zijn Marokkaanse vader pas later kennen en werd niet islamitisch opgevoed. Yasser weet hoe het voelt om een buitenstaander te zijn. Op de vrijeschool in Oosterhout waren weinig mensen van kleur, en hij werd op de voetbalclub aangesproken op de hoge criminaliteitscijfers binnen 'zijn groep'. Sinds 2018 wordt in Amsterdam Oost aan de interculturele weg getimmerd. In de jaren negentig deed een stichting al onderzoek naar de mogelijkheid van vrijeschoolonderwijs met diversiteit als randvoorwaarde in Amsterdam Oost, maar de tijd was er nog niet rijp voor. Wel was er een fundament gelegd om op door te bouwen. Yasser voegde zich na de geboorte van zijn dochter bij het enthousiaste Thula ouderinitiatief. De bestaande stichting werd overgenomen: 'Ik zag voordelen in 'worden wie je bent' als thema. En de hoofd, hart en handenfilosofie sprak mij als kunstenaar

erg aan. De warmte en creativiteit vond ik geweldig, maar het gebrek aan diversiteit was wel problematisch. Diversiteit is naar mijn idee geen extra taak, maar een essentieel onderdeel van dat waar de vrijeschool voor staat. Toch lijkt er wel een discrepantie te bestaan tussen de openheid die vanuit het antroposofisch perspectief wordt beoogd en beschreven, en hoe die buiten de 'bubbel' wordt ervaren. We moeten ons durven uitspreken en meer moeite doen. Dat iedereen op papier welkom is, blijkt niet genoeg in de praktijk.'

'We moeten ons durven uitspreken en meer moeite doen'

Verbinding zoeken

Vrijeschool Thula zoekt actief contact met stadsgenoten en organiseerde ontmoetingen op cultureel gebied. Met kunst, muziek en eten als verbindende factor vanuit de werkgroep interculturele initiatieven. Met wisselend succes. Corona gooide figuurlijk roet in het eten doordat bijeenkomsten onmogelijk waren. Yasser: 'We delen ons schoolgebouw met OBS de Dapper. Ik ben er trots op dat we fijn samenwerken met de twee schoolbesturen van de Geert Groote vrijescholen regio Amsterdam en STAJ (Stichting Openbaar Onderwijs Amsterdam Oost). Dat is niet vanzelfsprekend als je 'samenwoont' en in het stadsdeel de leerlingpopulatie terugloopt. Voor het aantrekken van leerlingen van verschillende achtergronden ziet Yasser ook de noodzaak van meer diversiteit in de lerengroep. 'Het zou fantastisch zijn als we een versnelde opleiding van leraren inclusief huisvesting zouden kunnen organiseren. De reisafstand naar de Vrijeschoolpabo in Leiden is niet voor iedereen haalbaar en krapte op de woningmarkt is ook een feit. Het is mooi om te zien dat het Samen Opleidend

Yasser Ballemans

Lerentraject (SOL) van de Vrijeschoolpabo (Hogeschool Leiden) werkt aan regionale opleidingscentra. Dat ouders steeds vaker instappen in het onderwijs is ook een positieve ontwikkeling.

Reinaert of Anansi?

Aanpassingen in de lesinhoud dragen volgens Yasser bij aan de toegankelijkheid van de school. Ook richting potentiële leraren met verschillende achtergronden. Naast sprookjes, dierenfabels, de Grieken, de Edda en Parcival zijn sprekende voorbeelden te vinden in andere culturen, religies of werelddelen. Hij denkt dat het passend bij de leeftijdsfase en de thematiek ook alternatieven zouden kunnen zijn voor bestaande keuzes. Dus misschien de verhalen over Anansi de spin (Ashanti verhaal uit Ghana) in plaats van die van Reinaert de Vos. In symboliek is van alles mogelijk als je de essentie vasthoudt. Soms betekent het ook kiezen. Het is een spannende zoektocht die soms ongemak veroorzaakt. Maar ik denk ook een noodzakelijke route om de vrijeschool zijn ware rol te kunnen laten vervullen, waarbij iedereen meedoet.'

Vernieuwen door loslaten

Bij de oprichting van Vrijeschool Rotterdam West in 2015 beoogden leerkrachten en ouders een buurtschool die vrijeschoolonderwijs biedt voor iedereen. 'Als je toegankelijk wilt zijn, moet je bijvoorbeeld ook je taalgebruik aanpassen,' zegt directeur Marije van der Meij. 'Vorm en taal doen er toe. Naamgeving is niet simpelweg een bordje verwisselen. Taal doet iets, scheidt, reproduceert. Spreekt aan, of niet. Sluit in, of uit. Voor ouders kunnen abstracte begrippen belemmerend

zijn. Kunnen we ook andere taal vinden voor bepaald jargon? Bijvoorbeeld, is het voor de naamgeving van jaarvieringen essentieel dat we het koppelen aan christelijke heiligen? Wij denken van niet.' Het team van Vrijeschool Rotterdam West heeft met ouders vier perioden en daaraan gekoppelde feesten ontwikkeld. De traditionele vrijeschoolfeesten zijn verrijkt met (elementen van) vieringen uit de verre geschiedenis en diverse culturen en religies. Bovenal zijn ze verbonden met de vier seizoenen. Marije: 'In de vieringen en perioden staan we niet enkel stil bij de letterlijke natuur om ons heen. Maar ook bij wat dit met ons doet, en hoe we dat duiden. De Antroposofische menskunde van Steiner biedt handvatten om deze duiding inhoud te geven. We hebben het Michaëlsfeest vertaald naar Oogstfeest: oogsten in letterlijke én figuurlijke zin. Dus het gaat in deze periode over dankbaarheid. En door de toenemende donkerte en vergankelijkheid van de herfst soms ook over vermoeidheid en weerstand tegen de veranderende natuur. De aarde begint aan haar 'ademtocht' naar binnen, en dus treedt ook de periode van verstillings en naar jezelf kijken aan. Als we de pedagogische boodschap van dankbaarheid en moed vasthouden, gaat de essentie niet verloren. Toch hebben we daar ook best stevige discussies over in het team. Is er dan nog een rol voor het symbool en beeld van aartsengel Michaël?'

Marije: 'Hier willen we graag een buurtschool zijn. Mijn interpretatie is dat Steiner ook een volksschool wilde realiseren, waar iedereen welkom was'

Bedoeling en ideaal

Verandering stuit vaak op kritiek. Marije: 'De angst bestaat dat het te weinig vrijeschools is, te oppervlakkig. Terwijl je dat net zo goed kan zeggen als je wél alles volgens de traditie doet, maar niet weet waarom. Wij streven ernaar om vanuit de bedoeling en het ideaal, steeds te zoeken naar een toepassing die haalbaar is, past bij onze context en toegankelijk is. Dat vraagt studie, ontwikkelen, transformeren en soms loslaten. In het geval van de vieringen: niet meer feesten toevoegen, maar durven weg te strepen. Wij werken aan onze doorontwikkeling en toegankelijkheid, hopelijk in samenwerking met andere vrijescholen!'

Vanuit de Vereniging

Het onderwerp diversiteit en toegankelijkheid is een belangrijke pijler in het visieplan 'Ogen op de sterren, voeten op de grond 2021-2026' van de Vereniging van vrijescholen. Aankomend schooljaar ontvangen de scholen een poster die leraren vraagt na te denken over hoe zij hun leerlingen verbinden met de wereld om hen heen. In september staat het onderwerp meermaals op het programma van het festival voor middelbare vrijescholen in Arnhem. Het is de hoop dat openheid, uitwisseling en ontmoeting de veranderkracht doen toenemen! ●

vrijescholen.nl

Podcastserie: inclusie & diversiteit

'Hoe zorgen we ervoor dat het vrijeschoolonderwijs een ontmoetingsplaats vormt voor diversiteit, en een oefenplaats voor inclusiviteit?' In de podcastserie van het lectoraat Waarde(n) van Vrijeschoolonderwijs gaan Jan Jaap Hubeek en Wouter Modderkolk in gesprek met o.a. Laurens Knoop, voorzitter Vereniging van

vrijescholen, Jamilah Blom, schoolleider Waldorf aan de Werf en Luc Stevens, emeritus-hoogleraar orthopedagogiek en oprichter van het NIVOZ. Het levert leerzame, leuke en soms schurende gesprekken op. Via onderstaande QR-code vind je de podcasts die tot nu toe gedeeld zijn. Deze podcasts vormen ook de input voor een gesproken essay dat in september online komt, in een serie van circa vijf afleveringen.

Diversiteitscode

In de Diversiteitscode staat duidelijk beschreven dat vrijescholen geworteld zijn in de antroposofische traditie en zich bewust zijn van hun eigenheid. Het meerstemmig perspectief biedt ruimte om vertelstof, de viering van de jaarfeesten, het ontwerp en keuzes van leermiddelen, materiaalgebruik en de inrichting van de school aan te passen als hiermee meer doelgroepen kunnen worden aangesproken. Het doel om het wereldbeeld van leerlingen te verruimen is een fundamentele bouwsteen van het vrijeschoolonderwijs.

Scholen streven naar diversiteit in teams van bestuurders, leraren en andere medewerkers. Er wordt verwacht dat leerlingen leren zich open en respectvol op te stellen naar iedereen.

vrijescholen.nl

Als ouder instromen als vrijeschoolleraar?

Steeds vaker melden enthousiaste ouders zich bij een school of opleidingsinstituut met de vraag hoe ze kunnen instappen in het vrijeschoolonderwijs. Heb jij ook interesse om deze stap te zetten? Op de site van de Vereniging van vrijescholen kun je meer informatie vinden over de verschillende routes via onderstaande QR-code. Heb je specifieke vragen over het werken op de vrijeschool of weet je niet zeker welke opleiding bij je past? Dan kun je na het bekijken van de site terecht bij: vereniging@vrijescholen.nl of 0343-536060.

VERENIGING VAN vrijescholen